पर्वत जिल्ला कारागारमा बन्दीहरूको सामाजिक, आर्थिक अवस्थाको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकायअन्तर्गत

पृथ्वीनारायण बहुमुखी क्याम्पस, समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग

स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको आठौँ पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

पदमपाणी शर्मा

रोल नं. १३१/०६२

त्रि.वि. दर्ता नं.९-१-४८-१८२९-९८

२०६८

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह उपाधिको आंशिक आवश्यकता पूर्तिका लागि मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा पदमपाणी शर्माले **"पर्वत जिल्ला कारागारका बन्दीहरूको सामाजिक आर्थिक अवस्थाको अध्ययन"** विषयमा यो शोधपत्र तयार पार्नुभएको हो ।

पर्वत जिल्ला, शिवालय गा.वि.स. वडा नं. ५, बडागाउँ स्थित पर्वत जिल्ला कारागार क्षेत्रमा केन्द्रित रही स्थलगत अध्ययन गरेर धेरै मिहिनेतपूर्वक तयार पारिएको यस शोधपत्रको कार्यप्रति म सन्तुष्ट छु । प्रस्तुत शोधपत्रलाई आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०६८, चैत्र २४

....

नेत्रनारायण पौडेल

उप-प्राध्यापक

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग

पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

भाषा सम्पादकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय पृथ्वीनारायण क्याम्पस अन्तर्गत समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभागको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको आठौँ पत्रको प्रयोजनका लागि क्रमाङ्क १३१/०६२ का विद्यार्थी पदमपाणी शर्माले तयार पार्नु भएको **"पर्वत जिल्ला कारागारका बन्दीहरूको सामाजिक आर्थिक अवस्थाको अध्ययन"** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र भाषिक दृष्टिकोणले समेत राम्रो भएको देखिन्छ ।

....

डा. यदुनन्दन उपाध्याय

सह–प्रध्यापक

नेपाली शिक्षा विभाग

पृथ्वीनारायण क्याम्पस पोखरा

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत समाजशास्त्रका विद्यार्थी पदमपाणी शर्माले आठौँ पत्रको प्रयोजनका लागि यस विभागमा प्रस्तुत गर्नुभएको **"पर्वत जिल्ला कारागारका बन्दीहरूको सामाजिक आर्थिक अवस्थाको अध्ययन"** विषयक शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिबाट स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उचित ठहरिएकोले स्वीकृत प्रदान गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

____

(नेत्रनारायण पौडेल)

उप-प्राध्यपक

शोध निर्देशक

____

(डा.उमानाथ बराल)

सह-प्राध्यापक

बाह्य परीक्षक

____

(शान्ति भुसाल)

उप-प्राध्यापक

विभागीय प्रमुख

२०६८, चैत्र २८

कृतज्ञताज्ञापन

पर्वत जिल्ला कारागारका बन्दीको सामाजिक, आर्थिक अवस्थाको एक अध्ययन' शीर्षक रहेको यो शोधपत्र तयार पार्नको लागि विभिन्न समयमा आवश्यक सल्लाह र सुझाव दिनु हुने समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग पृथ्वीनारायण क्याम्पसका विभागीय प्रमुख एवं विभाग प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

शोधपत्रलाई प्रारम्भिक अवस्थादेखि अन्तिम रूप दिनु अगाडिसम्म शोध निर्देशकको रूपमा प्रदान गर्नुभएको महत्त्वपूर्ण सल्लाह, सुझावका साथै निरन्तर अनुगमन गर्दै हौसला प्रदान गर्नुहुने समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभागका उप–प्राध्यापक एवं आदरणीय गुरु नेत्रनारायण पौडेल साथै भाषा सम्पादन गरिदिनु हुने सहप्रध्यापक डा.यदुनन्दन उपाध्याय प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

तथ्याङ्क सङ्कलनको प्रक्रियामा अत्यन्त संवेदनशील रूपमा रेहको क्षेत्र कारागारमा प्रवेश, खुल्ला छलफल, बहस र अवलोकन गर्ने वातावरण सृजना गराई महत्त्वपूर्ण सहयोग गर्नु हुने कारागार कार्यालय प्रमुख किरण तिवारी, नायब सुब्बा दयाराम शर्मा, प्रहरी सहायक निरीक्षक लालबहादुर राना लगायत सम्पूर्ण कर्मचारी र प्रहरी साथीहरू प्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । यो अनुसन्धान पूर्णरूपमा यथार्थपरक गराउनका लागि सोधिएका विविध विषयमा प्रश्नावलीहरू प्रति आफ्नो यथार्थ परिस्थितिको नजिक रहेर उत्तर दिनु हुने सम्पूर्ण बन्दीहरूलाई पनि यस अवसरमा धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा शोधपत्रलाई अन्तिम रूप दिने बेलामा प्रेरणा दिने बाबा चन्द्रदत्त शर्मा आमा नारायण कुमारी शर्मा प्रति आभार एवं कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । साथै विभिन्न प्रकारले सहयोग गर्नु हुने ने.क.पा. (एमाले) जिल्ला कमिटी पर्वतका पदाधिकारी एवं सदस्य कमरेडहरू, भिनाजु बोधराज गौतम, दिदी गुमादेवी शर्मा, भान्जी अनुजा गौतम, काका लिलाधर सापकोटा, सानी आमा लक्ष्मी शर्मा र सरस्वती शर्मा, भाइ शेषकान्त शर्मा, ऋषिराम पौडेल, अनेरास्ववियू जिल्ला सदस्य रामचन्द्र नेपाली लगायत सहयोग गर्ने महत्त्वपूर्ण व्यक्तिहरूका साथै कम्प्युटर टाइपिङ्ग गरी व्यवस्थित गर्ने सन्दर्भमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने मित्र नारायण शर्मा, कृष्णप्रसाद शर्मा, जगन्नाथ शर्मा, भरत सापकोटा, भाइ प्रशान्त पौडेल साथै कम्प्यूटर सेटिङ गरी शोधपत्रको अन्तिम रूप दिन सहयोग पुऱ्याउने कञ्चन कम्प्यूटर सेवा, पोखरा-८, न्यूरोडप्रति हृदयदेखि नै धन्यवाद टक्र्याउन चाहन्छु ।

मिति : २०६८, चैत्र

पदमपाणी शर्मा

शोधसार

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग, समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको आठौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो । यो शोधपत्र कारागारको बारेमा अध्ययन गरिएको छ । प्रस्तुत अध्ययन खास गरी **"पर्वत जिल्ला कारागार र बन्दीहरूको सामाजिक, आर्थिक अवस्थाको अध्ययन"** शीर्षक छनोट गरी अनुसन्धानको प्रक्रिया अगाडि बढाइएको शोधपत्र मुख्यतः दुई उद्देश्यमा केन्द्रित गरिएको छ । जसमा कारागारमा रहेका बन्दीहरूको सामाजिक र आर्थिक पक्षको विश्लेषण गरिएको छ भने बन्दी जीवन पद्धति र कारागार व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन गरी विश्लेषण गरिएको छ ।

बन्दीहरूको अपराधप्रतिको दृष्टिकोण र समग्र कारागार समाज बुझ्ने उद्देश्यकासाथ गरिएको प्रस्तुत अनुसन्धान मानवीय संबेदनाको कोणबाट हेर्दा अत्यन्त आवश्यक, महत्त्वपूर्ण र औचित्यपूर्ण छ । अझ हालसम्म कारागार सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान नभइरहेको अवस्थामा समय, जनशक्ति र आर्थिक अभावका कारणले सीमित गरिएको प्रस्तुत अध्ययन पर्वत जिल्ला कारागारका ४४ बन्दीमा आधारित रहेर गरिएको यो अनुसन्धान प्रक्रियामा सघन विधिलाई आधार बनाई अगाडि बढाइएको छ । प्रस्तुत अध्ययन वर्णनात्मक र अन्वेषणात्मक पद्धतिमा आधारित छ । तथ्याङ्क स्रोत मध्ये प्राथमिक स्रोतलाई बढी जोड दिइएको छ जसले गर्दा अनुसन्धान बढी यथार्थपरक र वैज्ञानिक रहोस् भनी सामग्री सङ्कलनका प्राथमिक स्रोतमा लागि प्रश्नावली, अवलोकन र छलफल विधिको उपयोग गरिएको छ भने द्वितीय स्रोतहरूमा प्रकाशित र अप्रकाशित लेख, रचना र पुस्तकहरू समाविष्ट गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रमा जम्मा ७ अध्याय, २३ शीर्षक, ४९ उपशीर्षक, ४३ तथ्याङ्क तालिका, ३ अनुसूची, सन्दर्भ ग्रन्थ समेत गरी ९३ पृष्ठ सहित निम्न निष्कर्ष निकालिएको छः

- बन्दीहरू अन्य मुद्दामा भन्दा पनि ज्यान सम्बन्धी मुद्दामा परेकाहरू बढी छन् साथै कैदीको तुलनामा थुनुवाको संख्या बढी रहेको छ ।

- बन्दीहरू युवा अवस्थामा (१५–३४ वर्ष) अपराध गर्नेहरू बढी पाइएको छ । साथै बृद्ध अवस्थामा अपराध गर्ने बन्दीहरूको संख्या भने कम पाइएको छ ।
- अविवाहितको तुलनामा विवाहितको संख्या बढी रहेको छ साथै अन्य कारण भन्दा साथी संगतको कारण अपराध गर्ने बन्दीहरू बढी पाइएको छ ।
- धेरै बन्दीहरूको घरको वार्षिक आम्दानीले वर्षभरि खान नपुग्ने, केहीको जग्गा जमिन नभएको, भएको पनि ज्यादै न्यून भू-स्वामित्व भएको पाइएको छ ।
- आर्थिक अवस्था धेरै कमजोर भएपनि आर्थिक कारणबाट हुने अपराधको संख्या भने कम पाइएको छ ।
- कारागारबाट दिइने सुविधाले नपुग्नेहरू मध्ये केहीले त्यहीँ आयआर्जन गरेर र केहीले घरबाट मगाएर खर्च चलाएका छन् । आयमूलक सिप तालिमको व्यवस्था नभएकोले धेरै बन्दीहरू आफूलाइ खर्च अभाव भएपनि त्यसै निर्वाह गरी दिन बिताउन बाध्य भएको पाइएको छ ।
- परिवार इष्टमित्रको नकारात्मक दृष्टिकोणका कारण केही बन्दीहरू घर परिवारसँगको भेटमा वन्चित छन् ।
- बन्दीहरू बीचको सम्बन्ध राम्रो रहेको र कारागारका कर्मचारी बीचको सम्बन्धलाइ सामान्य किसिमको मान्ने बन्दीहरू बढी पाइएको छ ।
- बन्दीहरूको मुख्य समस्याको रूपमा रहेको कारागारको भौतिक सुधार, नयाँ भवनको निर्माण, खानेपानी, शौचालय, स्नानगृह आदि रहेका छन्. ।
- बन्दीहरू कारागारबाट छुटेपछि बढीले कृषि कार्य नै गर्नेमा जोड दिएका छन् बाँकी केहीले नयाँ व्यवसाय अपनाएर जीवन यापन गर्ने संकल्प लिइएको पाइएको छ ।
- बन्दीहरू आफ्नो घरमा पुग्न नसक्दाको कारण मुख्य रूपमा आर्थिक समस्या परेको बताउँछन् ।
- हाम्रो समुदायका सदस्यहरूको बन्दीहरू प्रति हेर्ने दृष्टिकोण र धारणाले गर्दा समुदायप्रति वन्दिहरू बढी मात्रामा सशंकित छन् ।

विषय सूची

	पृष्ठ
सिफारिस पत्र	*(क)*
स्वीकृति पत्र	*(ख)*
भाषासम्पादकको सिफारिस	*(ग)*
कृतज्ञता ज्ञापन	*(घ)*
शोधसार	*(ङ)*
विषयसूची	*(छ)*
तालिकासूची	*(ट)*
अध्याय : एक परिचय	१-९
१.१. अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२. समस्याको कथन	४
१.३. समस्याको निर्क्यौल	५
१.४. अध्ययन उद्देश्य	६
१.५. अध्ययनको महत्त्व	६
१.६. शब्दावलीको परिभाषा	७
१.७. अध्ययनको सीमा	९
अध्याय : दुई सम्बन्धित पूर्व साहित्यको सिंहावलोकन	१०-२२
२.१. सैद्धान्तिक पुनरावलोकन	१०
२.१.१. अपराध	१०
२.१.२. अपराधका सिद्धान्त	११
२.२. सम्बन्धित पूर्व साहित्यको सिंहावलोकन	१६
अध्ययन : तीन अनुसन्धान विधि	२३-२६
३.१. अध्ययन क्षेत्र	२३
३.२. अध्ययन क्षेत्र छनोटको औचित्य	२३
३.३. अनुसन्धानको ढाँचा	२४
३.४. तथ्याङ्क स्रोत एवं प्रकृति	२४

३.५. नमुना छनोट २५
३.६ तथ्याङ्क सङ्कलन विधि २५
३.६.१. प्रश्नावली अनुसूची २५
३.६.२. अन्तवार्ता पद्धति २६
३.६.३. अवलोकन पद्धति २६
३.६.४. छलफल २६
३.६.५. तथ्याङ्क विश्लेषण एवं प्रस्तुतीकरण २६
अध्याय : चार बन्दीहरूको सामाजिक र आर्थिक अवस्था २७-४६
४.१ सामाजिक अवस्था २७
४.१.१ बन्दीहरूको उमेर २७
४.१.२ शैक्षिक अवस्था २९
४.१.२.१ साक्षरता २९
४.१.२.२ पास गरेको तह ३०
४.१.३ बैवाहिक स्थिति ३१
४.१.४ बन्दीहरूको विवाह गर्दाको उमेर ३२
४.१.५ बन्दीहरूको धार्मिक स्थिति ३३
४.१.६ बन्दीहरूको जातिगत विवरण ३४
४.१.७ लिङ्गको आधारमा बन्दीहरूको विवरण ३५
४.१.८ स्थानगत विविधताका आधारमा बन्दीहरूको विवरण ३६
४.१.९ पारिवारिक किसिमको आधारमा बन्दीहरूको विवरण ३७
४.२ बन्दीहरूको पारिवारिक आर्थिक अवस्था ३८
४.२.१ बन्दीहरूको पारिवारिक भू-स्वामित्व ३८
४.२.२ जमिनको अवस्थाबाट बन्दीहरूको खान पुग्ने नपुग्ने विवरण ३९
४.२.३ घरकै उत्पादनबाट जिउन सक्ने समयावधि सम्बन्धी बन्दीहरूको धारणा ४०

४.२.४. मासिक औषत आम्दानीको आधारमा ४१
४.२.५ सवारी साधनको स्वामित्वको आधारमा ४२
४.२.६ पेसाको आधारमा बन्दीहरूको विवरण ४३
४.२.७ सन्तान भएका र नभएका आधारमा बन्दीहरूको विवरण ४४
४.२.८ पढ्ने विद्यालयको किसिमको आधारमा बन्दीहरूको विवरण ४५

अध्याय : पा"च बन्दीहरूको जीवनपद्धति र कारागार व्यवस्थापन ४७-७६
५.१ बन्दीहरूको जीवनपद्धति ४७
५.१.१ कारागारमा रहनुको कारण ४७
५.१.२ बन्दीहरूले कसुर गर्नाको कारण ४८
५.१.३ अदालतको निर्णय प्रति बन्दीहरूको धारणा ५०
५.१.४ बन्दीहरूले जेलमा समय बिताउने माध्यम ५१
५.१.५ बन्दी परिवार/नातेदार बीचको अन्तरक्रिया ५२
५.१.६ बन्दीको परिवार/नातेदार भेट्न आउने समयावधी ५२
५.१.७ बन्दीहरूलाई भेटघाट गर्न नआउनुका कारणहरू ५३
५.१.८ बन्दीहरूको एकापसको व्यवहार ५४
५.१.९ कर्मचारीको व्यवहारप्रति बन्दीहरूको धारणा ५६
५.१.१० बन्दीहरूको घर परिवारमा परेको समस्या ५७
५.१.११ अपराधी प्रवृत्ति र मानव समाजको सम्वन्ध बारेको धारणा ५८
५.१.१२ कारागारबाट पश्चात् बन्दीहरूको जीवन पद्धति ५९
५.१.१३ बन्दीहरूले कारागार पश्चात् भोग्नु पर्ने समस्या ६१
५.१.१४ आफूहरूको शैली बारे बन्दीहरूको धारणा ६२
५.२ कारागार व्यवस्थापन ६३
५.२.१ बन्दी र अपराधको प्रकृति ६३
५.२.२ बन्दीको संख्या र जेलको अवस्था सम्बन्धी धारणा ६५
५.२.३ शौचालय र स्नानगृह प्रतिको धारणा ६५
५.२.४ कारागारमा पुस्तकालयको व्यवस्थाप्रति बन्दीहरूको धारणा ६६

५.२.५ कारागारबाट प्राप्त सुविधाबारे बन्दीहरूको धारणा ६७
५.२.६ सिधा सुविधाले नपुग्नेहरूले कसरी गुजारा चलाएका छन् भन्ने धारणा ६९
५.२.७. कारागारमा बन्दीलाइ दिइने शारीरिक यातना सम्बन्धी धारणा ७०
५.२.८. बन्दीहरूको समस्या समाधान प्रतिको धारणा ७०
५.२.९ बन्दीहरूको स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण ७१
५.२.१० कारागारका कर्मचारी र बन्दीहरू बीचको सम्बन्ध सम्बन्धी धारणा ७२
५.२.११ कारागारको व्यवस्थापन र समस्या बारेमा बन्दीहरूको धारणा ७३
५.३. जानकार व्यक्तिहरूको दृष्टिमा बन्दीहरूको व्यवहार, बन्दीहरूलाई दिइने सुविधा र प्रशासनिक अवस्था ७५

अध्याय : छ सारांश, निष्कर्ष र सुझाव ७७-८२
६.१ अध्ययनको सारांश ७७
६.२ निष्कर्ष ८०
६.३ सुझावहरू ८१

सन्दर्भग्रन्थ सूची ८३
अनुसूची १ पर्वत जिल्ला कारागारका बन्दीहरूलाई सोधिएका प्रश्नावली ८६
अनुसूची २ जानकार व्यक्तिहरूका लागि सोधिएका प्रश्नावली ९१
अनुसूची ३ पर्वत कारागारमा रहेका बन्दीहरू संलग्न मुद्दाका प्रकारहरू ९३

तालिकसूची

तालिका	*पृष्ठ*
४.१ बन्दीहरूको उमेरको विवरण	२८
४.२ बन्दीहरूको शैक्षिक स्थिति	२९
४.३ साक्षर बन्दीहरूले पास गरेको तहको विवरण	३०
४.४ बन्दीहरूको बैवाहिक स्थिति	३१
४.५ बन्दीहरूको विवाह गर्दाको उमेर	३२
४.६ बन्दीहरूको धार्मिक स्थिति	३३
४.७ बन्दीहरूको जातिगत विवरण	३४
४.८ लिङ्गको आधारमा बन्दीहरूको विवरण	३५
४.९ स्थानगत आधारमा बन्दीहरूको विवरण	३६
४.१० परिवारको किसिमका आधारमा बन्दीहरूको विवरण	३७
४.११ बन्दीहरूको भू-स्वामित्वको विवरण	३९
४.१२ बन्दीहरूको जमिनको अवस्था र वर्षभरि खान पुग्ने र नपुग्ने विवरण	४०
४.१३ घरकै उत्पादनबाट जिउन सक्ने समयावधि सम्बन्धी बन्दीहरूको धारणा	४१
४.१४ मासिक औसत आम्दानीको आधारमा बन्दीहरूको विवरण	४२
४.१५ सवारी साधनको स्वामित्वको आधारमा बन्दीहरूको विवरण	४३
४.१६ पेसाको आधारमा बन्दीहरूको विवरण	४४
४.१७ सन्तान भएका र नभएका आधारमा बन्दीहरूको विवरण	४५
४.१८ सन्तान पढ्ने विद्यालयको किसिम	४६
५.१ बन्दीहरूको प्रकारको विवरण	४८
५.२ बन्दीहरूले कसुर गर्नाको कारण	४९
५.३ अदालतको निर्णयप्रति बन्दीहरूको धारणा	५०
५.४ बन्दीहरूले जेलमा समय बिताउने माध्यम	५१
५.५ बन्दीहरूको परिवार/नातेदारहरू बीचको धारणा	५२
५.६ बन्दीको परिवार/नातेदार भेट्न आउने समयावधि	५३

५.७ भेट गर्न नआउनुका कारण सम्बन्धी विवरण ५४
५.८ बन्दीहरूको एकापसको व्यवहार ५५
५.९ कर्मचारीको व्यवहारप्रति बन्दीहरूको धारणा ५६
५.१० बन्दीहरूको घर परिवारमा परेको समस्याको विवरण ५७
५.११ अपराधी प्रवृत्ति र मानव समाजको सम्वन्धको बारेमा बन्दीहरूको धारणा ५९
५.१२ कारागार पश्चात् बन्दीहरूको जीवन पद्धति ६०
५.१३ बन्दीहरूले कारागार पश्चात् भोग्नु पर्ने समस्याहरू ६१
५.१४ आफूहरूको जीवनशैलीका वारेमा बन्दीहरूको धारणा ६३
५.१५ बन्दी र अपराधको प्रकृति ६४
५.१६ बन्दीको संख्या र जेलको अवस्था सम्बन्धी विवरण ६५
५.१७ कारागारमा शौचालय र स्नानगृहप्रति बन्दीहरूको धारणा ६६
५.१८ कारागारमा पुस्तकालयको व्यवस्थाप्रति बन्दीहरूको धारणा ६७
५.१९ कारागारबाट प्राप्त सुविधा सम्बन्धी बन्दीहरूको धारणा ६८
५.२० सिधा पैसा सम्बन्धी बन्दीहरूको धारणा ६९
५.२१ कारागारमा बन्दीहरूलाई दिइने शारीरिक यातना सम्बन्धी धारणा ७०
५.२२ समस्या समाधान गर्ने तरिका सम्बन्धी विवरण ७१
५.२३ बन्दीहरू विरामी पर्दा प्रशासन सम्बन्धी उनीहरूको धारणा ७२
५.२४ कारागारका कर्मचारी र बन्दीहरू बीचको सम्वन्ध सम्बन्धी धारणा ७३
५.२५ कारागार व्यवस्थापन र समस्या बारेमा बन्दीहरूको धारणा ७४